

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА

СИДОРЕНКО КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА

УДК 338.49.009.12:656.71(100)(043.3)

**ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ВИРОБНИЧОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ МІЖНАРОДНИХ АЕРОПОРТІВ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дніпро – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі економіки повітряного транспорту Національного авіаційного університету Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Ложачевська Олена Михайлівна,
Національний транспортний університет
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри менеджменту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Циганкова Тетяна Михайлівна,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри міжнародної торгівлі і
маркетингу

доктор економічних наук, професор
Орловська Юлія Валеріївна,
ДВНЗ «Придніпровська державна академія
будівництва та архітектури»
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри міжнародної економіки

Захист дисертації відбудеться «30» жовтня 2018 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 08.051.03 у Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара Міністерства освіти і науки України за адресою: 49010, м. Дніпро, вул. Наукова, 13, ауд. 521.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара за адресою: 49010, м. Дніпро, вул. Казакова, 8.

Автореферат розіслано «28» вересня 2018 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат економічних наук, доцент

Н.Є. Скрипник

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку світового господарства поглиблення міжнародного поділу праці, економічна глобалізація, транснаціоналізація виробництва, посилення інтеграційних процесів об'єктивно обумовлюють потребу в адекватній виробничій інфраструктурі міжнародних аеропортів, що здатна повною мірою забезпечувати гармонійну взаємодію економічних агентів на міжнародному рівні, створювати необхідні умови для розвитку перспективних міждержавних і суспільних взаємовідносин.

В умовах глобальної конкуренції розвинена виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів стає не тільки одним із факторів підвищення спроможності країн до реального економічного зростання як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективах, а й перетворюється на конкурентну перевагу країн на глобальному ринку. Однак з підвищенням динамізму світової економіки та в міру розширення обсягів авіаційних перевезень усе гостріше постає питання недосконалості інфраструктури аеропортового обслуговування, виявляється потреба у збалансованому розвитку всіх її ланок в умовах дефіциту інвестицій. Таким чином, перед науковцями, урядами й бізнесом різних країн постає завдання з визначення та системного впровадження ефективних механізмів формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів. Проблематика трансформації, нарощення обсягів і модернізації аеропортової інфрасистеми стосується й України та актуалізується у зв'язку з адаптацією до стандартів і практик ЄС з урахуванням пріоритетних векторів інтеграції та ключових напрямів лібералізації авіаційного простору.

Теоретичним і прикладним питанням розв'язання багатоаспектних проблем конкурентних відносин і конкуренції присвячено праці таких фундаторів економічної науки та сучасних учених-економістів, як Л. Антонюк, Я. Базилюк, В. Будкін, А. Гальчинський, Б. Гардінер, П. Глур, Н. Гражевська, В. Гришкін, М. Деркач, О. Джусов, Н. Дучинська, Я. Жаліло, Л. Катан, А. Кредісов, П. Кругман, Д. Лук'яненко, О. Лук'яненко, Ю. Макогон, К. Макконнел, Т. Мельник, Н. Мешко, Ю. Орловська, А. Поручник, М. Портер, П. Самюельсон, С. Сардак, В. Саричев, В. Сіденко, Н. Скрипник, І. Стеблянко, Я. Столярчук, Н. Стукало, І. Тараненко, С. Хамініч, Ю. Чириченко, В. Чужиков, О. Швиданенко, О. Шнипко, Т. Циганкова та інші. Фундаментальні положення розвитку інфраструктури транспорту знайшли відображення в численних дослідженнях таких зарубіжних і українських учених, як Н. Бондар, М. Бутко, В. Геєць, Б. Данилишин, Х. Зінгер, Р. Йохімсен, Н. Іванова, Д. Каннінг, Н. Крафтс, А. Мокій, О. Никифоров, В. Новицький, Ю. Пахомов, А. Пезенті, Б. Піріашвілі, А. Рибчук, П. Розенштейн-Родан, У. Ростоу, Є. Савельєв, А. Філіпенко, А. Хахлюк, Б. Чиркін, В. Чужиков, І. Чукаєва, О. Шевцова, О. Шестак, С. Юрченко. Вагомий внесок у висвітлення питань управління інфраструктурним розвитком міжнародних аеропортів в умовах глобальної конкуренції зробили такі науковці: О. Ареф'єва, В. Ашфорд, К. Баттон, О. Бетанкор, М. Григорак, В. Єлагін, Г. Жаворонкова, В. Загорулько, Н. Ітані, В. Коба, О. Косарєв, Ю. Кулаєв, В. Кулик, О. Ложачевська, Р. Макарію, В. Мова, С. Подреза, Дж. О'Коннелл, І. Садловська, С. Сіденко, Є. Сич, Г. Юн та інші.

Водночас, попри наявність глибоких і ґрунтовних наукових напрацювань різних років, питання про підвищення конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів з урахуванням особливостей структуризації глобального авіаринку недостатньо опрацьовані економічною наукою. Так, наприклад, потребують подальшої конкретизації механізми формування, трансформації та нарощення аеропортової інфраструктури, створення її динамічних конкурентних переваг. Нерозв'язаною також залишається проблема розвитку і реалізації потенціалу удосконалення вітчизняної інфрасистеми міжнародних аеропортів для посилення її конкурентних позицій на світовому ринку авіаційних перевезень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано у межах науково-дослідних робіт Національного авіаційного університету: держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки № 67/11.01.01а «Стратегія розвитку авіаційної галузі України у системі міжнародних відносин» – особисто автором розроблено механізми стратегічного розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів в умовах глобальної конкуренції; держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри міжнародної економіки «Управління суб'єктами міжнародного авіаринку в умовах змін у глобальному середовищі» (державний реєстраційний номер 0112U007298) – дисертантом запропоновано й обґрунтовано інтеграційну модель формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів в умовах змін, які відбуваються у глобальному середовищі; держбюджетної науково-дослідної роботи кафедри економіки «Проблеми ефективного функціонування та розвитку ринку транспортних послуг» (державний реєстраційний номер 0112U008113) – автором розроблено методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів на світовому авіаринку.

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування пріоритетних напрямів формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України на основі комплексного узагальнення і вдосконалення теоретичних засад управління її конкурентоспроможністю, виявлення тенденцій і структурних домінант розвитку глобального ринку авіаційних перевезень.

Для досягнення визначеної мети та відповідно до логіки дисертаційного дослідження (рис. 1) було поставлено та вирішено такі завдання:

- охарактеризувати глобальні закономірності розвитку світового ринку авіаційних перевезень;
- розкрити сутність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів і показати її роль у системі забезпечення конкурентоспроможності країн;
- комплексно дослідити та систематизувати детермінанти міжнародної конкурентоспроможності аеропортової інфрасистеми;
- оцінити структурні зрушення, динаміку та виявити ключові тенденції розвитку глобального ринку авіаційних перевезень у контексті інфраструктурного забезпечення діяльності міжнародних аеропортів;
- узагальнити концептуальні підходи та виокремити сучасні інструменти

управління розвитком виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів для укріплення її конкурентних переваг на глобальному ринку авіаперевезень;

– ідентифікувати параметри оцінювання міжнародної конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури;

– запропонувати й обґрунтувати удосконалений механізм розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у контексті формування її конкурентоспроможності;

– оцінити рівень конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури на світовому ринку авіаційних перевезень;

– визначити пріоритетні напрями й умови формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України.

Рис. 1. Логіка дисертаційного дослідження

Об'єктом дослідження є процеси розвитку конкурентоспроможної інфраструктури міжнародних перевезень.

Предметом дослідження є умови, фактори, закономірності та механізми формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів.

Методи дослідження. Для досягнення мети і розв'язання завдань дисертаційної роботи використано широкий інструментарій методів наукового дослідження світового господарства і міжнародних економічних відносин. Методологічну основу становлять як загальнонаукові, так і спеціальні методи наукового пізнання: історико-логічний, описово-аналітичний (під час обґрунтування глобальних закономірностей розвитку світового ринку повітряних перевезень – п. 1.1; ідентифікації категорій «виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів», «конкурентоспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів», «механізм формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів» – пп. 1.2, 3.1); аналізу і синтезу (під час узагальнення світового досвіду управління інфраструктурою аеропортів, визначення особливостей державно-приватного партнерства в аеропортовому секторі – пп. 2.2, 3.1; обґрунтування переваг і недоліків сучасних методик ідентифікації конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури – п. 2.3; обґрунтування пріоритетних напрямів та умов формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України – п. 3.3); методи кількісних та якісних порівнянь (під час комплексної оцінки структурних зрушень та основних тенденцій розвитку світового ринку авіаційних перевезень у контексті інфраструктурного забезпечення міжнародних аеропортів – пп. 1.1, 2.1); системно-структурний аналіз економічних процесів та явищ (у ході систематизації компонент виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, детермінантів та індикаторів її конкурентоспроможності – пп. 1.2, 1.3, 2.3; обґрунтування ролі виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності – пп. 1.2, 2.2; визначення механізму формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів – п. 3.1); методи економіко-математичного моделювання, експертних оцінок (у процесі оцінювання рівня конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів на світовому ринку авіаційних перевезень – пп. 2.3, 3.2).

Джерельною і статистичною базою роботи є нормативно-правові та законодавчі акти України, положення міжнародного права, агреговані дані Державної служби статистики України, матеріали й аналітичні звіти ІКАО, ІАТА, Міжнародної Ради аеропортів, ОЕСР, групи Світового банку, СОТ, ВЕФ, експертні оцінки рейтингових агенцій, результати наукових досліджень Національного авіаційного університету, монографічні дослідження та періодичні публікації вітчизняних і зарубіжних учених-економістів, відкриті інформаційні інтернет-ресурси.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробленні цілісної системи теоретичних, методичних і прикладних положень наукового забезпечення формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів. Здобуті автором особисто нові наукові положення, які виносяться на захист, полягають у наступному:

вперше:

- дано авторське визначення дефініції «виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів» як складної динамічної підсистеми глобальної виробничої

інфраструктури, ключовою функцією якої є забезпечення надання конкурентних послуг міжнародних повітряних перевезень; здійснено її суб'єктно-об'єктну структуру: суб'єкти (служби аеропорту, що здійснюють аеродромне забезпечення польотів, аеронавігаційне та авіапаливозабезпечення, обслуговування повітряних суден, пасажирів, вантажів тощо), об'єкти – аеропортові комплекси (аеродромний, аеровокзальний, поштово-вантажний та ін.); доведено, що конкурентоспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів є керованою інтегративною властивістю визначених елементів задовольняти потреби та вимоги зростаючого глобального авіаринку ефективніше і продуктивніше за конкурентів. Такий підхід дає цілісне уявлення про сутність та елементну структуру виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, яка визначає напрями підвищення її конкурентоспроможності;

удосконалено:

- механізм формування міжнародної конкурентоспроможності виробничої інфраструктури в частині, що враховує специфіку функціонування виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів завдяки доповненню та комплексній характеристиці його основних компонент: принципів (системності, комплексності, стратегічності, пріоритетності, синергізму, цілеспрямованості, послідовності, гнучкості, ієрархічності, інтегрованості, конгруентності, децентралізації та науковості), рівнів управління (глобального, регіонального, національного, корпоративного), завдань (управління мікро-, мезо- і макрорівневими факторами конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури), методів (за рівнем управління – регулювання, координації, співробітництва; за засобами впливу на об'єкт управління – політичних, адміністративно-правових, організаційно-економічних, соціально-психологічних), інструментів реалізації пріоритетів (інтеграція аеропортів, державне регулювання інфраструктури, активізація бізнесу на території аеропортів, система інтермодальних і мультимодальних перевезень, сучасна інтегрована інформаційна інфраструктура, «інтелектуальний аеропорт»);

- методичні засади оцінювання рівня конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів із використанням теорії нечітких множин; зокрема запропоновано систему її оціночних показників, конвертованих у формалізовані лінгвістичні змінні, що розташовані в порядку спадання їх важливості: безпека авіаційних послуг та екологічні наслідки, вплив виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів на соціально-економічне зростання країн, якість обслуговування учасників авіаринку, легкість входження на ринок і доступу до аеропортової інфраструктури, потенційні можливості аеропортів, інноваційна діяльність, фінансова, комерційна й організаційна діяльність аеропортів, що дає змогу виявити конкурентні переваги та недоліки, підвищити обґрунтованість управлінських рішень;

набули подальшого розвитку:

- концептуальні підходи до формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів через удосконалення стратегічних планів у частині конкретизації цілей (безпека, позиції на світовому авіаринку, продуктивність, прибутковість тощо); виокремлення моделей управління її

розвитком у разі державної власності (управління урядовими відомствами, місцевими органами влади, державними агентствам тощо), державно-приватної (контракт на управління, концесії тощо) та приватної власності (приватизація); систематизацію типів взаємодії державного і приватного капіталів для розвитку аеропортової інфраструктури (роль приватного сектору, володіння активами, інвестування, відповідальність тощо); виявлення переваг (стимулювання інноваційної діяльності, імплементація найкращої світової практики підвищення рівня аеропортового обслуговування, отримання високих прибутків / скорочення витрат тощо) й недоліків (значні трансакційні витрати, ймовірність реструктуризації та вивільнення робочих місць) залучення приватного сектору до процесу володіння, управління та фінансування розвитку інфраструктури, що дозволить урядам країн більш ефективно розподіляти фінансові ресурси, досягаючи при цьому високих економічних результатів;

- дослідження етапів розвитку суспільства (аграрна, індустріальна фази, інформаційне суспільство, суспільство знань, мережеве суспільство) у частині причинно-наслідкових соціально-технологічних та інфраструктурних трансформаційних змін; подано ретроспективу періодів наукового пізнання інфраструктури (кін. XVIII ст. – поч. XX ст. – інфраструктура розглядається як суто матеріальна основа функціонування економіки, 1950 – 1990-ті роки – визначається як загальнонаціональна послуга для організації процесу виробництва, 1990-ті роки і дотепер – є ключовим фактором довгострокового зростання світової економіки та підвищення глобальної конкурентоспроможності) з виокремленням сучасних напрямів її дослідження: інфраструктура як фактор розвитку національних економічних систем в умовах глобалізації, розвиток інфраструктури в умовах змін в інституціональному середовищі та лібералізації світової економіки, формування конкурентоорієнтованої інфраструктури;

- обґрунтування напрямів та інструментів формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України: організаційні (гармонізація з глобальними планами і програмами координації інфраструктурних відносин, лібералізація авіаційного простору України, реалізація цілеорієнтованих програм забезпечення безпеки авіаційних послуг тощо), фінансово-економічні (застосування механізмів державно-приватного партнерства, державна фінансова підтримка, залучення іноземного капіталу), технічні (відповідність інфраструктури стандартам глобальних авіаційних інституцій, її модернізація на засадах концепції сталого розвитку, впровадження інноваційних технологій надання аеропортових послуг тощо) для забезпечення стійких конкурентних позицій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що ключові теоретичні положення, практичні рекомендації та висновки, що сформульовані автором за результатами дослідження, можуть слугувати методологічною базою для підвищення конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України. Наукові розробки, висновки і практичні рекомендації дослідження були впроваджені в діяльність: Асоціації цивільної авіації «Аеропорти України» – автором запропоновано науково-практичні рекомендації щодо

розроблення і реалізації стратегії й механізмів підвищення конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України на світовому ринку авіатранспортних послуг (довідка № А-09/93 від 01.10.2014); державного підприємства «Міжнародний аеропорт "Бориспіль"» під час обґрунтування стратегічних напрямів і напрацювання інструментів забезпечення збалансованості функціонування аеропорту в умовах глобальної конкуренції (довідка від 30.05.2014); комунального підприємства «Міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни)» у процесі стратегічного планування і проведення комплексного аналізу потенціалу реалізації конкурентних переваг аеропорту в умовах інтенсифікації світового авіатранспортного ринку (довідка від 07.12.2017). Окремі положення та результати дослідження впроваджено в навчальний процес Національного авіаційного університету під час викладання навчальних дисциплін «Міжнародна комерційна діяльність на авіаційному транспорті», «Міжнародний менеджмент», «Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства», «Управління зовнішньоекономічною діяльністю підприємства» (акт від 02.06.2014), «Fundamentals of Transportation Processes», «General Course of Transport», «Air Transportation Management» (акт від 07.12.2017).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним, самостійно виконаним дослідженням. Усі наукові результати, які виносяться на захист, одержані автором особисто. Внесок автора у колективні праці конкретизовано у списку опублікованих праць.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на 17 всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, а саме: науково-практична конференція «Інноваційно-інвестиційні проблеми розвитку економіки України» (м. Київ, 22 грудня 2011 р.); науково-практична конференція «Досягнення в економіці. Нові погляди, проблеми, інновації» (м. Дніпропетровськ, 3–5 серпня 2012 р.); XII Міжнародна науково-практична конференція «Шляхи удосконалення економічної діяльності країни» (м. Львів, 10–11 серпня 2012 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами» (м. Київ, 15–16 березня 2012 р., 11 лютого 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Політ. Сучасні проблеми науки» (м. Київ, 3–4 квітня 2013 р., 2–3 квітня 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Сценарії та середньостроковий прогноз розвитку економіки України» (м. Одеса, 12–13 квітня 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики» (м. Київ, 18 квітня 2013 р.); II Международная научно-практическая конференция «Инфраструктурные отрасли экономики: проблемы и перспективы развития» (Россия, г. Новосибирск, 27 сентября 2013 г.); Mezinárodní vědecko-praktická konference «Věda a technologie: krok v budoucnosti» (Česká republika, Praha, 5 března 2014), XI International scientific and practical conference «Science without borders» (UK, Sheffield, March 30 – April 7, 2015 p.); Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці» (м. Київ, 20 листопада 2014 р., 9 листопада 2016 р., 9 листопада 2017 р.); II Міжнародна

науково-практична конференція «Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах» (м. Київ, 23 травня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Проблеми організації авіаційних перевезень та застосування авіації в галузях економіки» (м. Київ, 24 листопада 2017 р.).

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано дисертантом самостійно та у співавторстві у 34 наукових працях загальним обсягом 11,13 д. а., з них: 5 – у наукових фахових виданнях України, 5 – у наукових фахових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах даних, 6 – у зарубіжних виданнях, 18 – в інших виданнях. Загальний обсяг опублікованих праць, що належить особисто автору, становить 9,33 д.а.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 280 сторінок друкованого тексту. Дисертація містить 28 таблиць на 19 сторінках, 37 рисунків на 22 сторінках, 12 додатків на 48 сторінках. Список використаних джерел містить 296 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження та її актуальність, сформульовано мету, основні завдання, визначено предмет і об'єкт дисертації, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну, показано практичне значення отриманих автором результатів, наведено відомості про їх апробацію та публікації.

У першому розділі **«Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів»** охарактеризовано глобальні закономірності розвитку світового ринку авіаційних перевезень, розкрито сутність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів та показано її роль у системі забезпечення конкурентоспроможності країн, комплексно досліджено та систематизовано детермінанти міжнародної конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури з урахуванням рівнів економічної системи.

Виокремлення та авторська систематизація соціально-технологічних й інфраструктурних параметрів формування етапів розвитку суспільства свідчить, що протягом кожної фази (аграрної, індустріальної, інформаційної, знаннєвої, мережевої) інфраструктура зазнавала революційних змін, спричинених технологічними новаціями, а також завдяки зрушенням у структурі виробництва, і в сучасних умовах набуває глобального характеру, утворюючи світову комунікаційну мережу та посилюючи взаємозалежність національних економік. Зокрема виявлено, що у постіндустріальному суспільстві сфера матеріального виробництва не втрачає важливості, однак загальними тенденціями структурних зрушень у світовій економіці є зниження питомої ваги сировинних галузей і сільського господарства, капіталомістких галузей, швидке зростання сектору послуг (комп'ютерні, інформаційні, комунікаційні, транспортні послуги, туризм тощо), їх регіональна диверсифікація. Встановлено, що характерною особливістю постіндустріалізму є збільшення обсягів послуг міжнародних повітряних перевезень пасажирів і вантажів, оскільки удосконалення авіатранспортної інфраструктури та зменшення

витрат на перевезення під впливом науково-технічного прогресу дозволяє інтенсифікувати торговельно-економічне співробітництво між географічно віддаленими регіонами, призводить до зниження витрат просторової організації міжнародних господарських систем.

У контексті постіндустріального розвитку світової економіки та з урахуванням особливостей функціонування глобального авіаринку запропоновано авторську дефініцію виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів (ВІМА), під якою слід розуміти складну динамічну підсистему глобальної виробничої інфраструктури світового господарства, спрямовану на забезпечення надання конкурентних послуг міжнародних повітряних перевезень. Обґрунтовано, що виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів формується на різних рівнях економічної системи (рис. 2) й залежить від широкого кола мікро-, мезо- та макрорівневих детермінантів, які як прямо, так і опосередковано впливають на її конкурентоспроможність. При цьому кожен з детермінантів може впливати на конкурентоспроможність аеропортової інфраструктури у різних масштабах, як позитивно, так і негативно або нейтрально, формуючи її сильні або слабкі сторони.

У другому розділі **«Дослідження світового досвіду забезпечення конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів»** проаналізовано структурні зрушення, динаміку та виявлено ключові тенденції розвитку глобального ринку авіаперевезень в контексті інфраструктурного забезпечення діяльності міжнародних аеропортів, узагальнено концептуальні підходи та виокремлено сучасні інструменти підвищення конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, ідентифіковано параметри її оцінювання.

Проведений в роботі аналіз структурних зрушень та динаміки розвитку глобального ринку повітряних перевезень дозволив автору виявити низку тенденцій: динамічне зростання глобального попиту як на пасажирські, так і на вантажні авіаперевезення (у 2017 р. загальна кількість перевезених пасажирів збільшилася до 4071 млн. чол., що на 80% більше порівняно з 2006 р., обсяг перевезених вантажів зріс на 45% й становив 56,1 млн. т); висока концентрація авіаринку (третина пасажирських перевезень світу в 2016 р. обслуговувалась 30 найбільшими аеропортами, з яких 10 розташовані в США, друга велика національна група складається з 5 аеропортів Китаю; понад 60 % загальної кількості перевезень вантажів також припадало на 30 аеропортів, з яких 13 розташовані в АТР, зокрема 5 у Китаї, 8 – у США, 6 – в Європі); збільшення рівня зайнятості та внеску міжнародних аеропортів у світову економіку (безпосередньо в аеропортах працює 5,5 млн. осіб, крім того, глобальний економічний внесок авіатранспортної галузі у 2016 р. складав 2,7 трлн. дол. США, що еквівалентно 3,5 % світового ВВП); жорстке регулювання аеропортового бізнесу з боку національних урядів, наднаціональних інтеграційних угруповань і міжнародних авіаційних інститутів.

У дисертації виявлено й оцінено взаємопов'язані процеси трансформації виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів: зростання обсягів глобальних капітальних вкладень в її розвиток, розширення та модернізацію (у 2016 р. витрати на інфраструктуру було збільшено до 790 млрд. дол. США, при цьому понад 200

млрд. дол. США інвестовано у будівництво 394 нових аеропортів); посилення процесів консолідації в аеропортовому секторі з метою отримання доступу до інфраструктури (провідні аеропорти світу є базовими хабами авіакомпаній – учасниць глобальних альянсів, і взаємозалежність розвитку аеропортів від авіакомпаній проявляється у тому, що збільшення пасажиропотоку, який генерують авіакомпанії, стимулює розширення аеропортової інфраструктури); створення стратегічних альянсів аеропортів (Galaxi International Cargo Alliance, Aviation Handling Services Alliance, Pantares, Schiphol Group / Aeroporto De Paris Alliance / Incheon international airport) та мультіаеропортів (Abertis, Aeroporto De Paris, Ferrovial / British Airports Authority, Macquarie Schiphol); збільшення вартості аеропортового бізнесу за рахунок розвитку супутніх послуг інфраструктури для забезпечення ефективної взаємодії з іншими учасниками глобального авіаринку.

* ВІМА – виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів

Рис. 2. Елементи виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів

Наголошено, що значення аеропортової інфраструктури у відтворювальному інфраструктурному комплексі зростає мірою посилення ролі авіатранспортної системи світу як однієї з головних каталізаторів глобалізації світової економіки. Констатовано, що прогнозоване розширення обсягів міжнародних авіап перевезень за умов одночасного обмеження доступності джерел державного фінансування інфраструктурних проєктів вимагає чітко структурованого і гнучкого стратегічного планування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних

аеропортів, яке повинно передбачати своєчасну модернізацію й гармонійний розвиток аеропортової інфраструктури відповідно до зростаючих потреб і вимог глобального авіаринку на основі раціонального ресурсного забезпечення та ефективного управління майновим комплексом на всіх стадіях функціонування й розвитку. З'ясовано, що історично найпоширенішою практикою фінансування інфраструктурних проектів є урядові джерела (гранти, субсидування), також фінансування може здійснюватись із залученням одного або декількох іноземних урядів, можуть брати участь одна чи декілька міжнародних урядових установ або агентств. Крім того, світовий досвід свідчить, що потенціал аеропортового сектору став більш привабливим для приватних інвесторів. Варто наголосити, що уряд кожної окремої країни обирає оптимальну модель управління виробничою інфраструктурою міжнародних аеропортів залежно від типу взаємодії державного і приватного секторів для її розвитку та фінансування.

Порівняльний аналіз широкого спектра сучасних методичних підходів, які дозволяють ідентифікувати конкурентоспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, вказує на відсутність загальновизнаної методики, що актуалізує проблему виокремлення та впорядкування критеріїв оцінювання, вибір ключових серед них з урахуванням впливу різних елементів системи детермінантів конкурентоспроможності аеропортової інфрасистеми. У цьому контексті запропоновано систему діагностичних індикаторів конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів (рис. 3), яка дозволяє комплексно оцінити та виявити її конкурентні переваги і недоліки, є необхідним орієнтиром для ефективного управління й виявлення стратегічних ресурсів підвищення конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури в умовах динамічного розвитку глобального авіаринку.

У третьому розділі **«Методичні засади формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів»** запропоновано й обґрунтовано механізм формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, розроблено й апробовано комплексно-ситуаційну модель її оцінювання, визначено перспективні пріоритетні напрями та умови підвищення конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України.

У межах наукового дослідження автором обґрунтовано механізм формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, який спрямований на досягнення стратегічної мети – максимально повне задоволення потреб в якісних послугах аеропортової інфраструктури в умовах глобальної конкуренції через реалізацію підцілей – підвищення рівня обслуговування пасажирів і вантажів, ефективне використання аеропортової інфраструктури, набуття кумулятивного ефекту від одночасного покращення процесів, інфраструктури та впровадження новітніх технологій (рис. 4).

Компонентом механізму є розроблена стратегія формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, що враховує узгодження політики та цінностей окремих аеропортів з потребами та

вимогами глобального авіаринку, через які формуються сучасні стандарти й інструменти розвитку інфраструктури.

Рівень важливості індикатора	Індикатори конкурентоспроможності	Декомпозиція індикаторів
	Безпека авіаційних послуг та екологічні наслідки	Рівень авіаційної безпеки, безпеки польотів; забезпечення охорони навколишнього середовища; забезпечення сталого розвитку аеропортів через їх інфраструктуру
	Вплив на соціально-економічне зростання країн	Частка світового ринку авіаперевезень; обсяги відправлених/ прийнятих пасажирів / вантажів, зліт-посадок повітряних суден; кількість і структура обслужених авіарейсів; економічна сила і різноманітність зони обслуговування; позиціонування аеропортів; внесок у ВВП; зайнятість
	Якість обслуговування учасників авіаринку	Розгалуженість маршрутної мережі, частота виконання авіарейсів; своєчасність авіарейсів; диверсифікованість та ціна послуг, що надаються в аеропортах; загальна задоволеність пасажирів комфортом в аеропортах; своєчасність доставки та умови зберігання вантажів тощо
	Легкість входження на авіаринок та доступу до інфраструктури	Кількість присутніх в аеропортах авіакомпаній, хендлінгових, кейтерингових, паливно-заправних компаній, вантажних операторів; розміри аеропортових зборів
	Потенційні можливості аеропортів	Географічні характеристики аеропортів; характеристики аеродрому, пасажирських і вантажних терміналів (пропускна спроможність, інтенсивність завантаження, ступінь модернізації тощо); експлуатаційні обмеження для розширення аеропортів, наявність планів розвитку; характеристика транспортної інфраструктури навколо аеропортів
	Інноваційна діяльність аеропортів	Адаптивність нових технологій та інноваційних продуктів; проведення власних наукових досліджень, ступінь впровадження інновацій; рівень застосування ІТТ
	Фінансова, комерційна та організаційна діяльність аеропортів	Ліквідність; рентабельність; доходи від авіаційної / неавіаційної діяльності; витрати; обсяг і структура капіталу; розміри та диверсифікованість джерел інвестування в розвиток інфраструктури аеропортів; кредитний рейтинг аеропортів; рівень залучення до інтеграційних процесів тощо

Рис. 3. Структура багаторівневої системи індикаторів конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів

Оцінювання рівня міжнародної конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури пропонується здійснювати на основі комплексно-ситуаційного підходу із застосуванням теорії нечітких множин і формалізацією лінгвістичних змінних. Критеріальним показником конкурентоспроможності виступає відносна евклідова відстань, в якій коротша відстань вказує на вищий рівень конкурентоспроможності:

$$\varepsilon_k = \sqrt{\frac{\sum [\mu_{R(y_{ideal})}(y) - \mu_{R_k(y_{max})}(y)]^2}{11}} \rightarrow \min$$

де $\mu_{R(y_{ideal})}(y)$ – функція належності ідеально найвищого рівня міжнародної конкурентоспроможності виробничої інфраструктури аеропорту, $\mu_{R_k(y_{max})}(y)$ –

функція належності максимального рівня міжнародної конкурентоспроможності виробничої інфраструктури досліджуваного аеропорту.

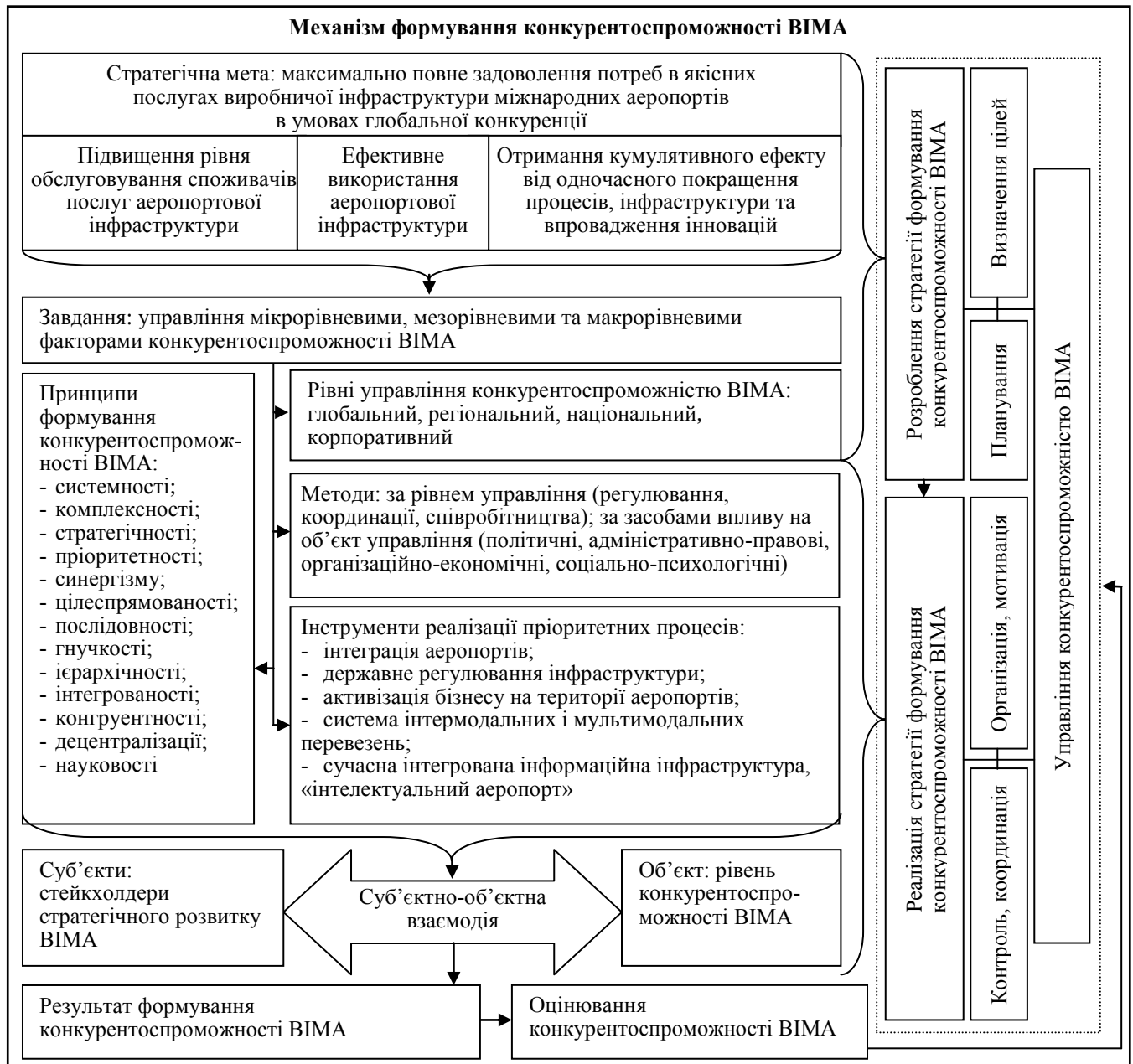

Рис. 4. Механізм формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів

Застосування авторської моделі, яка ґрунтується на оцінюванні ключових діагностичних індикаторів конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, дає можливість виявити конкурентні переваги та недоліки, розробити способи їхнього усунення, і в результаті – вплинути на здатність аеропортової інфраструктури сприяти соціально-економічному зростанню країн.

Для тестування моделі обрано провідні міжнародні аеропорти різних регіонів світу. Після проведення математичних розрахунків у табл. 1 подано результуючі значення конкурентних позицій їх виробничої інфраструктури.

Беручи до уваги провідне місце Міжнародного аеропорту «Бориспіль» у структурі забезпечення авіаційних перевезень України, а також найвищий рівень

розвитку його інфраструктури в аеропортовій системі країни, у дисертації встановлено, що на сучасному етапі вітчизняний аеропортовий сектор перебуває на стадії формування й відзначається неспроможністю за всіма параметрами відповідати вимогам глобального авіаринку, відстає від загальносвітових тенденцій і потребує якісного реформування.

Таблиця 1

Конкурентні позиції виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів

Назва аеропорту (код IATA)	ε_k	Рейтингова позиція
Hong Kong International Airport (HKG)	0,0130	1
Hartsfield-Jackson Atlanta International Airport (ATL)	0,0617	2
Singapore Changi Airport (SIN)	0,0828	3
Paris-Charles de Gaulle Airport (CDG)	0,3503	4
Tokyo Haneda International Airport (HND)	0,3557	5
Dubai International Airport (DXB)	0,3561	6
London Heathrow Airport (LHR)	0,3745	7
Mexico City International Airport (MEX)	0,3916	8
Cape Town International Airport (CPT)	0,4628	9
Boryspil International Airport (KBP)	0,5501	10

Обґрунтовано необхідність та доцільність у прискореному розвитку аеропортової інфрасистеми України на основі застосування інтеграційної моделі, що передбачає впровадження низки функціональних інструментів (рис. 5), імплементація яких дозволить повною мірою реалізовувати транзитний потенціал, посилити конкурентні позиції на світовому ринку авіаперевезень і глобальну конкурентоспроможність загалом.

Рис. 5. Система ключових інструментів формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України

Одночасно наголошено, що критично важливі пріоритети формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів і

створення довгострокових конкурентних переваг України у світовому господарстві полягають у першочерговому впровадженні комплексу інтегрованих заходів, спрямованих на забезпечення безпеки авіаційних послуг, мінімізацію впливу аеропортової інфраструктури на довкілля, підвищення рівня соціально-економічного добробуту населення.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукового завдання щодо визначення умов, факторів і критеріїв формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів, а також напрямів і пріоритетів підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної аеропортової інфраструктури в контексті тенденцій і структурних домінант розвитку глобального ринку повітряних перевезень. Результати проведеного дослідження дали змогу сформулювати ряд висновків теоретичного та практичного значення:

1. У постіндустріальному суспільстві головним джерелом розвитку економік країн і факторами глобального економічного прогресу є інформація і технології, а також поступове переважаюча сфера послуг над матеріальним виробництвом, що є індикатором соціально-економічного зростання країн. Динамічний розвиток та диверсифікація сектору послуг супроводжується структурними зрушеннями на світовому ринку комерційних послуг, а саме – збільшенням обсягів послуг інфраструктури, стрімким розвитком світового ринку як пасажирських, так і вантажних авіаційних перевезень. В умовах інформатизації світової економіки, інтенсифікації міжнародної торгівлі, підвищення мобільності робочої сили, капіталу, технологій світовий ринок повітряних перевезень набуває нових закономірностей розвитку, ключовими з яких є розширення обсягів авіаперевезень пасажирів і вантажів, регіональна диверсифікація, зростання взаємозалежності національних економік.

2. Глобалізація світової економіки, транснаціоналізація, посилення інтеграційних процесів стали причиною динамічного зростання світового ринку авіаційних перевезень й обумовили роль і значення виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів як однієї з ключових умов ефективного функціонування та розвитку світового господарства, драйвера підвищення конкурентоспроможності країн. Аеропортова інфраструктура уособлює рівень науково-технічного прогресу, сприяє подальшому поглибленню міжнародного поділу праці, впливає на підвищення мобільності населення, підкреслює мережевізацію світової економіки, від рівня її розвитку залежить національна безпека, суспільний добробут та економічне зростання країн.

3. Конкурентоспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів перебуває у діалектичному взаємозв'язку з глобальною конкурентоспроможністю й залежить від цілої низки факторів, які систематизовано та типізовано на макрорівневі (макроекономічна стабільність, глобальне управління економічними, соціальними, екологічними та політичними процесами, економічна інтеграція, гармонізація процесів і структур тощо), мезорівневі (належність до певного технологічного укладу, характер виробничої, матеріально-технічної,

науково-технічної, комерційної та фінансової взаємодії як в авіаційному секторі, так і з іншими секторами, параметри факторів виробництва й природних ресурсів, інші) та мікрорівневі (типи бізнес-моделей міжнародних аеропортів, бюджетні можливості і рівень диверсифікації джерел фінансування, продуктивність вкладеного капіталу тощо).

4. Посилення трансформаційних процесів інфраструктурного забезпечення міжнародних аеропортів у світі (акумуляція значної частини інноваційних технологій, інвестиційних і трудових ресурсів, консолідація в аеропортовому секторі) обумовлюють динамічне зростання глобального попиту на повітряні перевезення та збільшення внеску міжнародних аеропортів у світову економіку, високу концентрацію авіаринку, жорстке регулювання аеропортового бізнесу з боку національних урядів, наднаціональних інтеграційних угруповань і міжнародних авіаційних інститутів. Однак пропускна спроможність аеропортів являє собою стримуючий фактор розвитку глобального авіаринку: необхідність розширення та більш ефективного використання існуючої інфраструктури й водночас труднощі з залученням фінансових засобів на її розвиток – це ті проблеми, які постають перед деякими регіонами світової економіки.

5. Концепція забезпечення конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів передбачає своєчасну модернізацію і гармонійний розвиток аеропортової інфраструктури відповідно до потреб і вимог глобального авіаринку, попиту на аеропортове обслуговування, його пропозицію міжнародними аеропортами на основі раціонального ресурсного забезпечення й ефективного управління майновим комплексом на всіх стадіях функціонування й розвитку. На цій основі встановлюються пріоритети і послідовність розвитку інфраструктури. Такий підхід дозволяє обґрунтувати вибір об'єктів, оптимальні способи і механізми залучення інвестицій.

6. Ідентифікувати рівень конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів дозволяє широкий спектр сучасних методик (визначення місця інфраструктури аеропортів у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності через вплив на економіку регіону шляхом вимірювання рівня обслуговування авіаційних перевезень тощо), однак жодна з них не дозволяє скласти вичерпну комплексну оцінку з урахуванням показників безпеки авіаційних послуг, екологічних наслідків, впливу аеропортової інфраструктури на соціально-економічне зростання країн, якості обслуговування учасників авіаринку, що забезпечується виробничою інфраструктурою міжнародних аеропортів, легкості входження на авіаринок і доступу до аеропортової інфраструктури, потенційних можливостей аеропортів, інноваційної, фінансової, комерційної та організаційної складової, що ускладнює виокремлення конкурентних переваг і недоліків, обґрунтування управлінських рішень щодо її розвитку.

7. Обґрунтовано, що механізм формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів являє собою сукупність дій, необхідних для максимально повного задоволення потреб в якісних послугах виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів в умовах глобальної конкуренції й базується на взаємозв'язку суб'єктів управління різних рівнів шляхом

реалізації завдань, а також принципів, методів та інструментів впровадження пріоритетних процесів, що забезпечує урахування й узгодження інтересів усіх груп зацікавлених сторін у стратегічному розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів. Ефективність механізму повинна забезпечуватися технологією управління, яка має ґрунтуватися на раціональній і логічній послідовності прийняття рішень і впровадженні конкретних заходів на різних рівнях управління.

8. Комплексне оцінювання рівня конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів з урахуванням ситуації й унікальних умов, які формують детермінанти конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури, дозволяє комплексно-ситуаційна модель, розроблена автором на основі теорії нечітких множин. За результатами розрахунків конкурентних позицій виробничої інфраструктури обраних для дослідження міжнародних аеропортів країн із різних регіонів світу встановлено, що першість у рейтингу посідають аеропорти США та АТР, що забезпечується високим рівнем майже за всіма індикаторами конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури. Середні позиції аеропортів Європи зумовлені високим попитом на послуги інфраструктури та неможливістю їх задоволення у повному обсязі, проблематичним розширенням приаеропортової території для будівництва нових інфраструктурних об'єктів. У свою чергу, Міжнародний аеропорт «Бориспіль» посідає останнє місце в рейтингу, що вказує на низьку конкурентоспроможність його виробничої інфраструктури порівняно з аналізованими аеропортами.

9. З метою створення довгострокових конкурентних переваг України на світовому ринку повітряних перевезень і посилення глобальної конкурентоспроможності критично важливим є першочергове впровадження комплексу інтегрованих заходів, спрямованих на забезпечення безпеки авіаційних послуг, мінімізацію впливу аеропортової інфрасистеми на довкілля, підвищення соціально-економічного добробуту населення шляхом реалізації організаційних (гармонізація з глобальними планами і програмами координації інфраструктурних відносин, лібералізація авіаційного простору, співробітництво між авіаційним співтовариством й усіма зацікавленими сторонами тощо), фінансово-економічних (застосування механізмів державно-приватного партнерства, державної фінансової підтримки авіабізнесу, залучення іноземного капіталу, компенсація інвестицій у стратегічні інфраструктурні об'єкти та інші) й технічних (відповідність інфраструктури стандартам глобальних авіаційних інституцій, її модернізація на засадах концепції сталого розвитку, впровадження інноваційних технологій надання аеропортових послуг, розбудова сучасних мультимодальних логістичних центрів тощо) інструментів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях:

1. Сидоренко К. В. Підвищення економічної ефективності діяльності аеропортів України шляхом оптимізації їх інфраструктури / О. М. Ложачевська, К. В. Сидоренко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2012. – №3. – С. 128-133 (0,67 д.а., особисто автора 0,34 д.а. – проаналізовано

специфіку інфраструктурного забезпечення аеропортів України, запропоновано шляхи її оптимізації).

2. Сидоренко К. В. Особливості формування виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів / К. В. Сидоренко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2013. – №3. – С. 142-145 (0,56 д.а.).

3. Сидоренко К. В. Теоретико-методичні основи формування і розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів / К. В. Сидоренко // Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право). – 2013. – №4. – С. 194-198 (0,6 д.а.).

4. Сидоренко К. В. Впровадження стратегічних пріоритетів розвитку світоцивілізаційного вектору в умови функціонування міжнародних аеропортів / К. В. Сидоренко // Економічний форум: зб. наук. праць. – Луцьк: ЛНТУ, 2014. – №2. – С. 20-28 (0,74 д.а.).

5. Сидоренко К. В. Формування стратегії розвитку конкурентоспроможності провідних світових аеропортів / К. В. Сидоренко // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. праць. – К.: НДЕІ, 2014. – №3 (154). – С. 128-133 (0,63 д.а.).

Статті у зарубіжних виданнях та наукових фахових виданнях України, що зареєстровані у міжнародних наукометричних базах даних:

6. Sydorenko K. Mechanisms of development the competitiveness of international airports in conditions of intensification of the global air transport market / K. Sydorenko // European Applied Sciences (International Scientific Indexing, Open Academic Journals Index, Google Scholar, Advanced Science Index). – 2014. – №4. – P. 129-130 (0,31 д.а.).

7. Сидоренко К. В. Світовий досвід управління аеропортами з метою покращення їх виробничої інфраструктури / К. В. Сидоренко // Економічний простір: зб. наук. праць (Index Copernicus, Google Scholar, Advanced Science Index). – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2014. – №82. – С. 256-267 (0,58 д.а.).

8. Сидоренко К. В. Концептуальний підхід до формування конкурентоспроможності провідних міжнародних аеропортів в умовах світоцивілізаційної траєкторії розвитку авіатранспортного ринку / К. В. Сидоренко // Бізнес-Інформ (Ulrichsweb Global Serials Directory, Research Papers in Economics, Index Copernicus, Directory of Open Access Journals, CiteFactor, Academic Journals Databasel, OpenAIRE). – 2014. – №3 (434). – С. 171-176 (0,65 д.а.).

9. Sydorenko K. The mechanism of competitiveness management of production infrastructure of international airports in the global air transportation market / K. В. Сидоренко // European science review (Bielefeld Academic Search Engine, Google Scholar, Open AIRE, Registry of Open Access Repositories, RePEc). – 2015. – №4. – P. 159-162 (0,3 д.а.).

10. Сидоренко К. В. Конкурентоспроможність виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів як чинник соціально-економічного зростання в умовах глобальної конкуренції / М. В. Корж, К. В. Сидоренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин (SCOPUS). – 2015. – Вип. 124 (ч. I). – С. 122-133 (0,66 д.а., особисто автора 0,33 д.а. – розроблено систему індикаторів конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів на світовому авіаринку).

11. Сидоренко Е. В. Повышение конкурентоспособности производственной инфраструктуры международных аэропортов в условиях глобализации / М. В. Корж, Е. В. Сидоренко // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences (Bielefeld Academic Search Engine, Google Scholar, Open AIRE, Registry of Open Access Repositories, RePEc). – 2015. – №4. – Р. 142-146 (0,4 д.а., особисто автора 0,2 д.а. – узагальнено світовий досвід розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів).

12. Сидоренко К. В. Оценивание конкурентоспособности производственной инфраструктуры мирового рынка авиаперевозок / К. В. Сидоренко // Austrian Journal of Humanities and Social Sciences (Bielefeld Academic Search Engine, Google Scholar, Open AIRE, Registry of Open Access Repositories, RePEc). – 2015. – №9-10. – Р. 133-137 (0,3 д.а.).

13. Сидоренко К. В. Формування стратегії конкурентоспроможності виробничої інфраструктури на світовому ринку авіаційних перевезень / К. В. Сидоренко // Науковий вісник Ужгородського університету (ResearchBib, Index Copernicus, Google Scholar). – 2015. – №46. – С. 21-28 (0,75 д.а.).

14. Сидоренко К. В. Лібералізація ринку послуг з наземного обслуговування в умовах глобальної конкуренції / О. М. Ложачевська, К. В. Сидоренко // Sciences of Europe (Directory of Indexing and Impact Factor, The General Impact Factor, International Scientific Indexing). – 2016. – №4. – V.1. – Р. 37-40 (0,48 д.а., особисто автора 0,24 д.а. – проаналізовано світовий досвід та вітчизняну практику надання послуг з наземного обслуговування з використанням об'єктів інфраструктури аеропортів в умовах лібералізації світового авіаринку).

15. Сидоренко К. В. Генезис и гносеология инфраструктуры / К. В. Сидоренко // Sciences of Europe (Directory of Indexing and Impact Factor, The General Impact Factor, International Scientific Indexing). – 2016. – №9. – V.1. – Р. 55-60 (0,43 д.а.).

16. Сидоренко К. В. Місце виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності / О. М. Ложачевська, К. В. Сидоренко // Економічний простір: зб. наук. праць (Index Copernicus, Google Scholar). – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2017. – №125. – С. 17-26 (0,52 д.а., особисто автора 0,26 д.а. – обґрунтовано взаємозв'язок між рівнем стану виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів та глобальною конкурентоспроможністю країн).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

17. Сидоренко К. В. Інфраструктурне забезпечення авіаційного транспорту / О. Т. Полторацька, К. В. Сидоренко // Інноваційно-інвестиційні проблеми розвитку економіки України: наук.-практ. конф., 22 грудня 2011 р.: тези доп. – К., 2011. – С. 17-18 (0,09 д.а., особисто автора 0,05 д.а. – виокремлено проблеми інфраструктури авіаційного транспорту України).

18. Сидоренко К. В. Підвищення конкурентоспроможності економіки України шляхом модернізації інфраструктури провідних вітчизняних аеропортів / К. В. Сидоренко // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: III наук.-практ. конф., 15–16 березня 2012 р.: тези доп. – К., 2012. – С. 100-101 (0,07 д.а.).

19. Сидоренко К. В. The passengers service of “D” terminal / К. В. Сидоренко // Досягнення в економіці. Нові погляди, проблеми, інновації: наук.-практ. конф., 3–5 серпня 2012 р.: тези доп. – Дніпропетровськ, 2012. – С. 38-39 (0,08 д.а.).

20. Сидоренко К. В. Підвищення економічної ефективності діяльності аеропортів / К. В. Сидоренко // Шляхи удосконалення економічної діяльності країни: XII Міжнар. наук.-практ. конф., 10-11 серпня 2012 р.: тези доп. – Львів, 2012. – С. 57-58 (0,09 д.а.).

21. Сидоренко К. В. Перспективні напрямки розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів / К. В. Сидоренко // ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки: XIII Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів, 3–4 квітня 2013 р.: тези доп. – К., 2013. – С. 478 (0,07 д.а.).

22. Сидоренко К. В. Значення ефективного функціонування і сталого розвитку аеропорту, як елемента інфраструктурної системи, для забезпечення динамічності і ефективності соціально-економічного розвитку / К. В. Сидоренко // Сценарії та середньостроковий прогноз розвитку економіки України: Міжнар. наук.-практ. конф., 12–13 квітня 2013 р.: тези доп. – О., 2013. – С. 39-40 (0,12 д.а.).

23. Сидоренко К. В. Збільшення потужностей інфраструктури аеропортів як засіб підвищення ефективності їх діяльності / О. М. Ложачевська, К. В. Сидоренко // Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики: II Міжнар. наук.-практ. конф., 18 квітня 2013 р.: тези доп. – К., 2013. – С. 69-71 (0,08 д.а., особисто автора 0,04 д.а. – обґрунтовано методи підвищення ефективності діяльності аеропортів на світовому ринку авіатранспортних послуг).

24. Сидоренко Е. В. Мировые тенденции развития инфраструктуры международных аэропортов / Е. В. Сидоренко // Инфраструктурные отрасли экономики: проблемы и перспективы развития: II Междунар. науч.-практ. конф., 27 сентября 2013 г.: тезисы док. – Новосибирск, 2013. – С. 142-145 (0,23 д.а.).

25. Сидоренко К. В. Розвиток виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів у структурі світового авіатранспортного ринку / О. М. Ложачевська, К. В. Сидоренко // Стратегія соціально-економічного розвитку України. – 2014. – Т.2. – С. 128-139 (0,73 д.а., особисто автора 0,37 д.а. – обґрунтовано напрями розвитку виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів).

26. Сидоренко К. В. Особливості перспективного і стратегічного розвитку світового авіатранспортного ринку у взаємодії з виробничою інфраструктурою міжнародних аеропортів / К. В. Сидоренко // Veda a technologie: krok do budoucnosti: mezinárodní vědecko-praktická konference, 5 března 2014. – Praha, 2014. – С. 45-48 (0,21 д.а.).

27. Сидоренко К. В. Механізми розвитку конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів в умовах інтенсифікації світового авіатранспортного ринку / К. В. Сидоренко // ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки: XIV Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених і студентів, 2-3 квітня 2014 р.: тези доп. – К., 2014. – С. 32 (0,06 д.а.).

28. Сидоренко К. В. Формування виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів в умовах глобальної економічної асиметрії / К. В. Сидоренко // Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці: IX Міжнар. наук.-практ. конф.,

20 листопада 2014 р.: тези доп. – К., 2014. – С. 81-82 (0,06 д.а.).

29. Сидоренко Е. В. Регулирование конкуренции в аэропортовом секторе как необходимый фактор формирования конкурентоспособной производственной инфраструктуры международных аэропортов в условиях интенсификации глобального авиарынка / К. В. Сидоренко // Science without borders – 2015: XI international scientific and practical conference, March 30 – April 7, 2015. – Sheffield, 2015. – Р. 69-71 (0,15 д.а.).

30. Сидоренко К. В. Підвищення конкурентоспроможності інфрасистеми України в умовах активізації інтеграційних процесів / К. В. Сидоренко // Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами: VII наук.-практ. конф., 11 лютого 2016 р.: тези доп. – К., 2016. – С. 133-134 (0,12 д. а.).

31. Сидоренко К. В. Сучасні тенденції світового ринку авіаційних перевезень у взаємодії з виробничою інфраструктурою міжнародних аеропортів / К. В. Сидоренко // Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці: XI Міжнар. наук.-практ. конф., 9 листопада 2016 р.: тези доп. – К., 2016. – С. 144-145 (0,06 д.а.).

32. Сидоренко К. В. Методичні засади формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури аеропортів України на світовому ринку авіаперевезень / К. В. Сидоренко // Проблеми розвитку потенціалу підприємства в глобальних економічних умовах: II Міжнар. наук.-практ. конф., 23 травня 2017 р.: тези доп. – К., 2017. – С. 81 (0,07 д.а.).

33. Сидоренко К. В. Виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів у системі забезпечення глобальної конкурентоспроможності / К. В. Сидоренко // Сучасні проблеми глобальних процесів у світовій економіці: XII Міжнар. наук.-практ. конф., 9 листопада 2017 р.: тези доп. – К., 2017. – С. 118-119 (0,1 д.а.).

34. Сидоренко К. В. Формування світового ринку авіаційних перевезень у контексті постіндустріального розвитку / К. В. Сидоренко // Проблеми організації авіаційних перевезень і застосування авіації в галузях економіки: V Міжнар. наук.-практ. конф., 24 листопада 2017 р.: тези доп. – Н., 2017. – С. 63-67 (0,16 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Сидоренко К. В. Формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро, 2018.

Дисертацію присвячено обґрунтуванню пріоритетних напрямів формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України на основі комплексного узагальнення і вдосконалення теоретичних засад управління її конкурентоспроможністю, виявлення тенденцій і структурних домінант розвитку глобального ринку авіаційних перевезень.

У дисертаційній роботі охарактеризовано глобальні закономірності розвитку світового ринку авіаційних перевезень, встановлено економічну природу і дано авторське трактування поняттю «виробнича інфраструктура міжнародних аеропортів», здійснено суб'єктно-об'єктну структурування такої інфраструктури та

показано роль її у системі забезпечення конкурентоспроможності країн. Комплексно досліджено і систематизовано детермінанти міжнародної конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури. Оцінено структурні зрушення, динаміку і виявлено ключові тенденції розвитку глобального ринку повітряних перевезень у контексті інфраструктурного забезпечення діяльності міжнародних аеропортів. Узагальнено концептуальні підходи та виокремлено сучасні інструменти управління розвитком виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів для укріплення її конкурентних переваг на глобальному ринку авіаперевезень. Систематизовано типи взаємодії державного та приватного капіталів для розвитку аеропортової інфраструктури, виявлено позитивні та негативні сторони залучення приватного сектору до процесів володіння, управління та фінансування розвитку інфраструктури. Вдосконалено механізм формування міжнародної конкурентоспроможності виробничої інфраструктури у частині, що враховує специфіку функціонування виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів завдяки доповненню і комплексній характеристиці принципів, рівнів управління, завдань, методів, інструментів реалізації пріоритетів. Удосконалено методичні засади оцінювання конкурентоспроможності аеропортової інфраструктури на основі комплексно-ситуаційного підходу із застосуванням теорії нечітких множин та формалізацією лінгвістичних змінних. На основі запропонованої системи індикаторів, що враховує показники безпеки авіаційних послуг і впливу аеропортової інфраструктури на довкілля, з'ясовано рейтингові позиції, а також пріоритетні напрями й умови формування конкурентоспроможності виробничої інфраструктури міжнародних аеропортів України.

Ключові слова: міжнародна конкуренція, глобальна конкурентоспроможність, світовий ринок авіаційних перевезень, міжнародні аеропорти, виробнича інфраструктура, стратегія забезпечення конкурентоспроможності, механізм формування конкурентоспроможності.

АННОТАЦИЯ

Сидоренко Е. В. Формирование конкурентоспособности производственной инфраструктуры международных аэропортов. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Днепропетровский национальный университет имени Олеся Гончара, Днепр, 2018.

Диссертация посвящена обоснованию приоритетных направлений формирования конкурентоспособности производственной инфраструктуры международных аэропортов Украины на основе комплексного обобщения и совершенствования теоретических основ управления ее конкурентоспособностью, выявления тенденций и структурных доминант развития глобального рынка авиационных перевозок.

В диссертационной работе охарактеризовано глобальные закономерности развития мирового рынка авиационных перевозок, установлено экономическую природу и дано авторскую трактовку понятия «производственная инфраструктура международных аэропортов», осуществлено ее субъектно-объектную

структуризацию и показано роль в системе обеспечения конкурентоспособности стран. Комплексно исследованы и систематизированы детерминанты международной конкурентоспособности аэропортовой инфрасистемы. Оценено структурные сдвиги, динамику и определено ключевые тенденции глобального рынка воздушных перевозок в контексте инфраструктурного обеспечения деятельности международных аэропортов. Обобщено концептуальные подходы и выделено современные инструменты управления развитием производственной инфраструктуры международных аэропортов для укрепления ее конкурентных преимуществ на глобальном рынке авиаперевозок. Систематизированы типы взаимодействия государственного и частного капиталов в развитии аэропортовой инфраструктуры, выявлены положительные и отрицательные стороны привлечения частного сектора в процессы совладения, управления и финансирования развития инфраструктуры. Усовершенствован механизм формирования международной конкурентоспособности производственной инфраструктуры в контексте специфики функционирования производственной инфраструктуры международных аэропортов благодаря дополнению и комплексной характеристике принципов, уровней управления, задач, методов, инструментов реализации приоритетов. Усовершенствованы методические основы оценивания конкурентоспособности аэропортовой инфраструктуры на основе комплексно-ситуационного подхода с применением теории нечетких множеств и формализацией лингвистических переменных. На основе предложенной системы оценочных индикаторов, учитывающих, в частности, показатели безопасности авиационных услуг и влияния аэропортовой инфрасистемы на окружающую среду, определены рейтинговые позиции, а также приоритетные направления и условия формирования конкурентоспособности производственной инфраструктуры международных аэропортов Украины.

Ключевые слова: международная конкуренция, глобальная конкурентоспособность, мировой рынок авиационных перевозок, международные аэропорты, производственная инфраструктура, стратегия обеспечения конкурентоспособности, механизм формирования конкурентоспособности.

ANNOTATION

Sydorenko K. V. Formation of competitiveness of production infrastructure of international airports. – Manuscript.

A thesis for the Academic Degree of Candidate of Economic Science in specialty 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, 2018.

The thesis is dedicated to the substantiation of priority fields of formation of production infrastructure competitiveness of international airports in Ukraine on the basis of a complex generalization and improvement of the theoretical principles of management of its competitiveness, revealing tendencies and structural dominants of development of the global aviation transport market.

The global laws of the development of the world market of aviation transportation are described, the economic nature is established and the author's definition of production infrastructure of international airports is described, which should be understood as a

complex dynamic subsystem of the global production infrastructure of the world economy aimed at ensuring the provision of competitive international air transportation services. The subjective as well as a objective structuring of such infrastructure has been carried out and the role of it in the system of competitiveness of countries is shown in the thesis. It is substantiated that the production infrastructure of international airports is formed at different levels of the economic system and depends on a wide range of micro-, meso- and macro-level determinants, which both directly and indirectly affect its competitiveness.

The structural changes, dynamics and the key trends in the development of the global air transport market in the context of the infrastructure support of international airports operation are assessed. It has been established that the intensification of the transformational processes of the infrastructure provision of international airports in the world (accumulation of a significant part of innovative technologies, investment and labor resources, consolidation in the airport sector) causes the dynamic growth of global demand for air transportation and the increasing of impact of international airports to the global economy, high concentration of the aviation market, strict regulation of the airport business by national governments, supranational integration factions and international aviation institutes.

The conceptual approaches are generalized and modern methods for managing the development of production infrastructure of international airports are set out to strengthen its competitive advantages in the global air transport market. The types of interaction between the public and private capital for the development of airport infrastructure have been systematized, positive and negative aspects of the involvement of the private sector in the processes of ownership, management and financing of infrastructure development have been identified.

The mechanism of formation of the international competitiveness of the production infrastructure in the part that takes into account the specific functioning of the production infrastructure of international airports is improved due to the addition and a complex description of the principles, levels of management, tasks, methods, methods of implementation of the priorities. The methodical principles of assessing the competitiveness of the airport infrastructure on the basis of a complex-and-situational approach with the application of the theory of fuzzy sets and formalization of linguistic variables have been improved. On the basis of the suggested system of indicators, which takes into account the safety parameters of aviation services, the impact of the airport infrastructure on the environment and the social and economic well-being of the population, the rating positions, as well as priority fields and conditions of formation of competitiveness of production infrastructure of international airports in Ukraine are determined.

Keywords: international competition, global competitiveness, world market of air transportation, international airports, production infrastructure, competitiveness strategy, mechanism of the formation of competitiveness.

**Підписано до друку 26.09.2018 р. Формат 60х90 1/16.
Папір офсетний. Умовн. др. арк. 0,9
Друк різнограф. Тираж 120 прим. Зам. № 2609/01.**

**ФОП Гузік О.М.
Податковий номер №2705814113
м. Київ, вул. Б. Гаврилишина, 16
Тел.: 338-16-61.**